

УДК 332.142.4

Чуль О.М., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

### **КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК КОНВЕРГЕНТНИЙ ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

В статті розглянуто аспекти регіонального розвитку та проаналізовано причини наявності регіональних диспропорцій. Основні акценти дослідження орієнтовані на визначення шляхів подолання асиметрій розвитку регіонів за рахунок активізації креативного потенціалу, що дозволяє не тільки підвищити конкурентоспроможність територіальних суспільних систем, а й забезпечити досягнення високих стандартів суспільного добробуту, що визнаються головною цінністю суспільства.

**Ключові слова:** креативний потенціал, креативність, конвергентний розвиток, асиметрія розвитку регіонів.

Чуль Е.М.

### **КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦИАЛ КАК КОНВЕРГЕНТНЫЙ ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ**

В статье рассмотрены аспекты регионального развития и проанализированы причины наличия региональных диспропорций. Основные акценты исследования ориентированы на определение путей преодоления асимметрий развития регионов за счет активизации креативного потенциала, который позволяет не только повысить конкурентоспособность территориальных общественных систем, но и обеспечить достижение высоких стандартов общественного благосостояния, что признается главной ценностью общества.

**Ключевые слова:** креативный потенциал, креативность, конвергентное развитие, асимметрия развития регионов..

Chul O.

### **CREATIVE POTENTIAL AS A CONVERGENT FACTOR OF REGIONAL DEVELOPMENT**

In article describe aspects of regional development and analyzes the causes of regional disparities. The research focused on identifying ways to overcome the asymmetries of regional development by enhancing the creative potential, which not only capable improv

ed the competitiveness of local social systems, but also to achieve high standards of welfare as recognized core value of society.

**Keywords:** creative potential, creativity, convergent development, asymmetry of regional development..

**Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** Нова структуризація та підвищення наукоємності виробництва, розвиток інформаційних технологій призвели до вступу людства у новий інформаційний етап розвитку, де головними продуктами нової економічної системи стають нові ідеї і високі інноваційні технології. Зростання ролі креативного потенціалу як динамічного стимулятора соціально-економічного розвитку пов'язано з тим, що креативність визнано необмеженим ресурсом, основним джерелом економічної цінності довгострокового розвитку національної та регіональної економіки яка приходиться на зміну таким ресурсам як земля, обладнання та капітал.

Одночасно, посилення нерівномірності руху факторів виробництва та відсутність ефективного регіонального управління може призвести до поглиблення диспропорцій регіонального розвитку. З урахуванням особливостей креативності, як невичерпного ресурсу людської діяльності, здатного формувати додану вартість за рахунок

впровадження нових ідей, роль креативного потенціалу у формуванні конкурентних переваг регіону значно зростає.

Високий ступінь кореляцій між рівнем соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможністю регіонів та розвитком креативного потенціалу вимагає поглибленого аналізу такого взаємозв'язку.

**Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.** Питання впливу креативного потенціалу на рівень соціально-економічного розвитку як на міжнародному, так і регіональному рівні стали основною тематикою дослідження багатьох науковців. Серед них І. Брикова, О. Дацко, Є. Зеленцова, Н. Мікула, Дж. Хокінс, Р.Флоріда, Ч. Лендрі, Й. Клоудова.

Так, Ч. Лендрі стверджує, що креативність, поряд із вартістю робочої сили і рівнем розвитку технологій, стає ключовим фактором, що визначає успішність регіону [1, с.51].

Аналізуючи креативний потенціал, Р. Флоріда доводить наявність тісного зв'язку між рівнем соціально-економічного розвитку регіону та наявністю креативного класу та акцентує увагу на тому, що успішність регіону визначається не стільки діловим кліматом, а скільки розвитком людського капіталу. Це означає необхідність всебічної підтримки креативності у всіх проявах та сферах діяльності, а також створення такого суспільства, яке було б привабливим не тільки для високотехнологічних компаній, а й креативних особистостей [2, с.310].

Дослідження вітчизняних науковців (О. Дацко, Н. Мікула, І. Брикова), доводить, що перегляд традиційних підходів до організації регіонального управління на користь креативної складової, дозволяє не тільки забезпечити належний рівень конкурентоспроможності, а й підвищити рівень інноваційної та туристичної привабливості регіону. Разом з тим, нерівномірність розвитку окремих територій, потребує детального дослідження нових «точок зростання» та визначення впливу креативного потенціалу на забезпечення конвергентних процесів в контексті регіонального розвитку.

**Цілі статті.** Метою статті є визначення ролі креативного потенціалу в забезпеченні конкурентоспроможності регіону з позиції конвергентного розвитку.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** Тенденції світового розвитку засвідчують, що все більше акценти переносяться з глобального на регіональний рівень. Це пов'язано з тим, що окремі таксономічні одиниці, за рахунок використання альтернативних підходів до вирішення питань соціально-економічного розвитку, здатні не тільки забезпечити власне зростання, але і покращити рівень життя населення та підвищити конкурентоспроможність країни загалом.

Актуалізація питання пов'язана також із наявними суперечностями, що виникають між продуктивними силами та формами організації економічного життя. За умови активізації процесів децентралізації та модернізації регіонів, об'єктивно вимогою ефективного регіонального управління стає якісна перебудова господарського комплексу регіону, орієнтована не тільки на економічні аспекти розвитку, а й пошук соціальних можливостей відповідних територій.

І хоча ідеї, принципи, стратегії та механізми концепції сталого розвитку визначають його як системне управління, орієнтоване на забезпечення збалансованості потреб населення та інтересів держави (у контексті економічної, соціальної та екологічної складових), на сучасному етапі вагомого значення набуває креативна складова, що виступає своєрідним каталізатором розвитку. Мова йде про перегляд базових принципів та підходів до розуміння сутності регіонального розвитку та

підвищення ролі її соціальної складової за рахунок активізації творчого потенціалу людини.

Традиційні підходи до розуміння сутності сталого розвитку регіонів вбачають його у наступних аспектах:

1. рівень екологічної безпеки регіону та якість навколишнього середовища, що визначається наявністю основних типів природних ресурсів в регіоні (в тому числі паливно-енергетичних), рівнем забруднення навколишнього середовища, можливостями стоків і очищення переробки відходів виробництва;

2. якість трудових ресурсів, що характеризується чисельністю економічно активного населення, рівнем зайнятості і безробіття, обсягом пропозиції кваліфікованої робочої сили, а також продуктивністю праці;

3. якість інфраструктурного забезпечення, що визначає рівень розвитку і доступність інфраструктури регіону для населення, безпосередньо транспортної, енергетичної, телекомунікаційної та житлової інфраструктури, а також компонентів інвестиційної інфраструктури, що визначає привабливість регіону;

4. рівень регіонального попиту, що характеризує масштаб сектору роздрібної торгівлі та визначає купівельну спроможність населення регіону;

5. виробничий потенціал регіону щодо особливостей діяльності господарських підприємств, що функціонують в регіоні, обсягу і динаміки виробництва, розміру активів, їх якості та ефективності використання;

6. стан інституційного середовища і рівень соціально-політичної стабільності, що оцінює ефективність регіонального законодавства, яке встановлює взаємодію між суб'єктами господарювання, інвесторами та органами влади, рівень «податкового тиску» на суб'єктів бізнесу, рівень соціальної і кримінальної напруженості в регіоні;

7. рівень фінансової стабільності регіональних бюджетів та ефективність функціонування бізнесу, що визначає масштаб податкових надходжень та стан балансу регіональних бюджетів, а також рентабельність підприємств та організацій, що функціонують в регіоні, їх доступність до інвестиційних ресурсів.

Разом з тим, оцінка стану регіонального розвитку за останні роки свідчить про наявність значних диспропорцій розвитку окремих територіальних суспільних систем. Регіональна асиметрія являє собою процес диференціації локальних та глобальних територіальних таксономічних одиниць, який відбувається під впливом посилення нерівномірності руху факторів виробництва, конкуренції місцевих фірм і транснаціональних корпорацій (ТНК) та реалізації різнорівневої (локальної, регіональної, національної, наднаціональної) політики зниження диспропорційності соціально-економічного розвитку та сталості його розвитку [7, с.6].

Наявність таких диспропорцій розвитку, головним чином, пов'язана з складною структурою господарства окремих регіонів з притаманними їм численними внутрішніми взаємозв'язками та процесами, що часто розвиваються у різних напрямках, невизначеністю шляхів і засобів регіонального розвитку, відсутністю системних заходів державної регіональної політики щодо стимулювання соціально-економічного розвитку. При цьому, нерівномірність розвитку, як основа регіональної диспропорційності можна розглядати через призму подвійного характеру її впливу на економічний розвиток. Мова йде про позитивний аспект такого впливу, оскільки саме через нерівномірність створюються умови для високих темпів економічного розвитку регіонів-лідерів, підтягування до більш високого рівня розвитку відстаючих регіонів, формування "осей розвитку" тощо [3].

В цьому аспекті завданням регіональної влади є підтримка територіальної цілісності країни, запобігання соціальним конфліктам, кризам, спричинених нерівномірністю розвитку, та забезпечення високого рівня життя населення. Саме тому

важливим завданням сьогодення є пошук точок зростання, що забезпечуватимуть конвергентний розвиток територіальних суспільних систем.

Ідея конвергенції в економіці є гіпотеза про те, що дохід на душу населення бідних країн матиме тенденцію зростати більш швидкими темпами, ніж в багатших країнах. При цьому, заміщення одних ресурсів регіону іншими, зумовлене рухом праці та капіталу, спричиняє зменшення міжрегіональних відмінностей. Разом з тим, високо- та низько розвинені регіони прагнуть одного і того ж стану рівноваги, а отже успішність такого розвитку визначатиметься збалансованістю соціальної, економічної та екологічної підсистеми [4, с.7-8].

Дослідження конвергентних зв'язків в теорії регіонального розвитку доводить, що забезпечення наздоганяючого ефекту територіальними суспільними системами можливе за умов наявності «соціального потенціалу» - сприятливих умов та можливостей для розвитку креативного потенціалу особистості. Така ідея пропагується і Проектом Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [5, с. 12], де інтелект, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність, здатність до креативності та інновацій у професійній діяльності і соціальному житті визнаються головною складовою національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку, запорукою високого креативного потенціалу суспільства. Розвиток креативного потенціалу дозволить абсорбувати нові технології, залучати капітал і брати участь в глобальних ринках, що безпосередньо визначатиме успішність регіону на міжнародній арені.

Крім того, аналіз дослідження функціонування креативних індустрій у більшості країн світу дозволяє назвати їх одним із найдинамічніших секторів економіки, здатних сприяти стрімкому соціально-економічному розвитку територіальних суспільних систем. Реалізація концепції креативних індустрій в регіональних програмах розвитку обумовлена зростанням значення інноваційного розвитку, що в рамках креативної економіки, реалізується за допомогою налагодження системної взаємодії між наукою, культурою, промисловістю і бізнесом та виявляється через своєрідні культурні ресурси та використання креативного потенціалу як ресурсу економічного зростання.

Як зазначає О.І. Дацко, досягнення пріоритетної мети регіонів – забезпечення сталого розвитку неможливо без ефективного функціонування хоча б з однієї підсистем: екологічної, економічної, культурної, соціальної, а також інфраструктури, яка забезпечує збалансування і їх взаємодію, потенціал яких активізується креативним потенціалом [6, с.105].

Реалізація креативного потенціалу як конвергентного чинника регіонального розвитку сприятиме не тільки формуванню економічних цінностей, що виявляються у створенні доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової, а й змінюватиме характер людської праці на користь творчої та інтелектуальної діяльності. Крім того, досягнення синергетичного ефекту буде забезпечено за рахунок оптимізації структури управління та організаційної системи завдяки перенесенню акцентів з матеріальних факторів на нематеріальні. Використання креативного потенціалу дає можливість без істотних втрат забезпечувати перехід на нові рівні розвитку, забезпечує переорієнтацію наявних способів вирішення управлінських завдань на більш ефективні, оптимальні відповідно до змін зовнішнього середовища, адже забезпечує генерацію, накопичення і використання інформації та знань в процесі виробництва, реалізуючи ідеї у формі товарів і послуг та відповідність їх технологічним процесам.

Про роль креативного потенціалу як конвергентного чинника регіонального розвитку свідчить і той факт, що на фоні вичерпності та зростання вартості традиційних ресурсів, креативність є найбільш доступним ресурсом для регіонів, що

розвиваються, а створення доданої вартості в креативних товарах орієнтоване на підвищенні їх продуктивності, що визначає позитивний вплив на інноваційні процеси шляхом створення стимулюючого значення в економічній і соціальній сферах.

Підтримка креативного потенціалу та всебічне стимулювання його розвитку сприятиме інтеграції знань та забезпечуватиме його відображення у вигляді інноваційних продуктів, що в загальному забезпечуватиме високий рівень життя та сприятиме підвищенню добробуту населення, формуванню конкурентоспроможності територіальних суспільних систем.

Стимулювання креативного потенціалу дозволяє, завдяки гнучкості у прийнятті рішень, підвищенню рівня мобільності та інноваційності у вирішенні соціальних питань, підтримці економічної, культурної і політичної комунікації забезпечити більш стрімкий розвиток територіальних суспільних систем. Умовою успішності такого розвитку є формування нових цілісних орієнтирів та підходів до регіонального управління орієнтованих на збереження цілісності всіх її підсистем – економічної, соціальної, інституційної, політичної за рахунок активного включення людини у процеси регіонального розвитку та активізації її креативного потенціалу. Таким чином регіональне зростання буде визначатися не тільки кількісними, а й якісними показниками, що відображають рівень життя населення

Спираючись на постулати теорії конвергентного розвитку використання креативного потенціалу, як ключового ресурсу соціально-економічного зростання, може призводити до виникнення синергетичного ефекту взаємодії суб'єктів господарської діяльності у формі посилення їх інноваційної складової на основі більш ефективного поширення знань і технологій, підвищуючи ефективність комунікаційних процесів. Таким чином регіональна економічна система може отримати нові конкурентні переваги на основі більш стійкого розвитку і ефективного управління ресурсами. Забезпечення реалізації концепції конвергентного розвитку, вимагатиме формування якісно нових механізмів стабілізації, пов'язаних з проведенням ефективної економічної та інноваційної політики, формуючи правильні траєкторії економічної динаміки депресивних регіонів.

Таблиця 1

Вплив креативного потенціалу на забезпечення конвергентних процесів регіонального розвитку

Аспекти регіонального розвитку	Вплив креативного потенціалу на аспекти регіонального розвитку	Результат
Екологічна безпека	Раціональне використання обмежених природних ресурсів; використання принципу розумної достатності у використанні способів отримання життєвих благ	Запровадження екологоорієнтованого виробництва; системи зелених технологій; забезпечення системи гарантій екологічної безпеки співіснування природи і людини
Трудові ресурси	Переорієнтація освіти на формування необхідних для життя ключових компетентностей; запровадження системи освіти протягом життя; забезпечення оперативної підготовки і перепідготовки кадрів з урахуванням мінливості виробничої і соціальної ситуації	Активізація креативності персоналу; соціальний ефект, пов'язаний із задоволенням потреб у самореалізації, посиленні внутрішньої мотивації до продукування креативних ідей, розробки інноваційних продуктів; ліквідація існуючого розриву між освітніми та науковими дослідженнями; підвищення якості життя
Інфраструктура	Створення креативних кластерів, бізнес-інкубаторів, технологічних парків тощо	Інтеграція креативних індустрій у регіональному просторі; формування «м'якої» інфраструктури, що стимулюватиме потік ідей між креативним класом та організаціями; формування творчого міського середовища
Регіональний попит	Розширення сфери послуг, вдосконалення конкурентоспроможності кон'юнктури ринку	Збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу; забезпечення задоволення духовних запитів особистості,

		потреб творчого зростання
Виробничий потенціал	Перенесення акцентів з матеріальних факторів виробництва на нематеріальні; зростання частки інтелектуальної та креативної складової у виробництві	Підвищення насиченості споживчих регіональних ринків вітчизняними креативними товарами; оптимізації структури управління та організаційної системи
Інституційне середовище	Формування спільних інститутів в галузі освіти, науки, інновацій, цифрових технологій; активізація громадських інституцій у формуванні креативного середовища в регіоні	Підтримка економічної, культурної і політичної комунікації; сприяння формування творчого міського середовища
Фінансова стабільність місцевих бюджетів	Створення регіональних фондів інноваційного розвитку; підвищення інноваційної привабливості регіонів	Підвищення рівня інвестиційних надходжень, розвиток інвестиційного бізнесу

\*складено автором

Таким чином, ефективність використання креативного потенціалу в контексті нівелювання регіональних нерівномірностей пов'язане не тільки з кількісними показниками розвитку, а й показниками соціального благополуччя та якості життя населення, відкритістю регіональних політичних, інформаційних, освітніх, культурних просторів їх активному включенні у загальноукраїнський простір, налагодженню міжрегіональної та транскордонної співпраці.

**Висновки.** Правильно налагоджена політика управління регіональним розвитком, з акцентом на стимулювання креативного потенціалу, дозволить не тільки нівелювати міжрегіональні нерівності, а й забезпечить підвищення темпів зростання економіки за рахунок розширення міжрегіональної інтеграції та налагодження міжкультурного діалогу. Такі стратегічні орієнтири здатні забезпечити досягнення високих стандартів суспільного добробуту, що визнаються головною цінністю суспільства.

#### Список використаних джерел.

1. Лэндри Ч. Креативный город / Ч. Лэндри. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2011. – 399 с.
2. Флорида Р. Креативный класс: люди которые меняют будущее /Р. Флорида. – Москва: Издательский дом «Классика XXI», 2011. – 432 с.
3. Гречана С.І., Харитоновна О.С., Ключ І.В. Дослідження диспропорцій у розвитку економіки регіону [Електронний ресурс] / С.І Гречана., О.С. Харитоновна, І.В. Ключ // Ефективна економіка: ел. наук. фах. видання. – №11. – 2012. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=1700>
4. Вахович І.М. Регіональна конвергенція фінансового забезпечення сталого розвитку України: монографія / І.М. Вахович, І.В. Ропотан; МОН України, Луцький НТУ. – Луцьк: Волиньполіграф, 2014. – 218 с.
5. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. Проект // Стратегічні пріоритети. – 2011. – №3. – С. 11–30
6. Дацко О.І. Творчий потенціал і культура як чинники безпеки сталого розвитку / О.І. Дацко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2014. – Т.1. – С.102-107
7. Божидарнік Н. В. Регіональна асиметрія в Європейському Союзі та механізми її регулювання : Автореф. дис ... канд. екон. наук. / Н. В. Божидарнік . – Київ : Б. в., 2006 . – 19 с.